

ВЛИЯНИЕ НА СТИЛОВЕТЕ НА ОБЩУВАНЕ ВЪРХУ СЪТРУДНИЧЕСТВОТО МЕЖДУ УЧИТЕЛИ И УЧЕНИЦИ

INFLUENCE OF COMMUNICATION STYLES ON THE COOPERATION BETWEEN TEACHERS AND STUDENTS

Велина Славова Георгиева

Velina Slavova Georgieva

Магистри ПНУП, II курс, velinaslgeorgieva@abv.bg

Анотация:

В настоящия труд се разглежда проблемът за влиянието на стиловете на общуване върху степента на сътрудничество между учители и ученици.

Получените резултати и направените изводи и препоръки имат не само теоретична, но и важна практическа стойност. Те са полезни за обогатяване на педагогическия труд, за изграждане на индивидуален, демократичен и хуманен стил на общуване между учители и ученици. За преодоляване на затрудненията в общуването е необходимо усъвършенстване на комуникативната компетентност на учителите.

Abstract:

The research problem for this study is to describe the influence of the styles of communication on the level of cooperation between teachers and students.

The results, the conclusions and recommendations have not only theoretical but also an important practical value. They are useful for the enrichment of the pedagogical work, building the individual, democratic and humane style of communication between teachers and students. To overcome the difficulties in communication, it is necessary to improve the communicative competence of teachers.

Ключови думи: стил на общуване, сътрудничество, начален етап, учител, ученик.

Key words: style of communication, collaboration, early stage, teacher, student.

Всяко учебно заведение е фактор за възпитание и формиране на личността. През целия период на обучение ученикът се оформя като личност, носеща в себе си средата, в която е живял и творил. Ето защо е особено важно учениците да бъдат обучавани и възпитавани на фона на нормални човешки взаимоотношения, в атмосфера на хуманност, с много любов и всеотдайност.

Най-съществената характеристика на демократичния стил на общуване е сътрудничеството между учители и ученици в тяхната съвместна дейност. Учителят се стреми ученикът да се реализира в най-висока степен като субект в учебния процес, съобразно с индивидуалните си способности и особености.

Педагогиката на сътрудничеството интерпретира процеса на обучение като процес на активно и равноправно партньорство между учители и ученици, при което разбира се педагогът има определена отговорност. Да сътрудничи с учениците – означава да се съобразява с желанията, потребностите и интересите им.

За да се установи стилът на общуване и влиянието му върху сътрудничеството между учители и ученици, в периода месец септември - месец октомври 2016г. беше проведено изследване с научна цел.

Целта на изследването е да се провери връзката между стила на общуване и степента на сътрудничество между учители и ученици.

Предмет на изследването са стиловете на общуване и степента на сътрудничество между учител и ученик в начална училищна възраст.

Участници в изследването: Изследването беше проведено с две групи лица: 46 ученици от 4. клас и 18 учители - начален етап, от СУ” Иван Вазов” - гр. Нова Загора.

При провеждане на изследването бе използвана следната **методика:**

- Ретроспективен анализ на литературни източници

- Анкета за учители

- Анализ на педагогически ситуации

- Тест за баланса между строгост и близост в отношенията учител-ученик

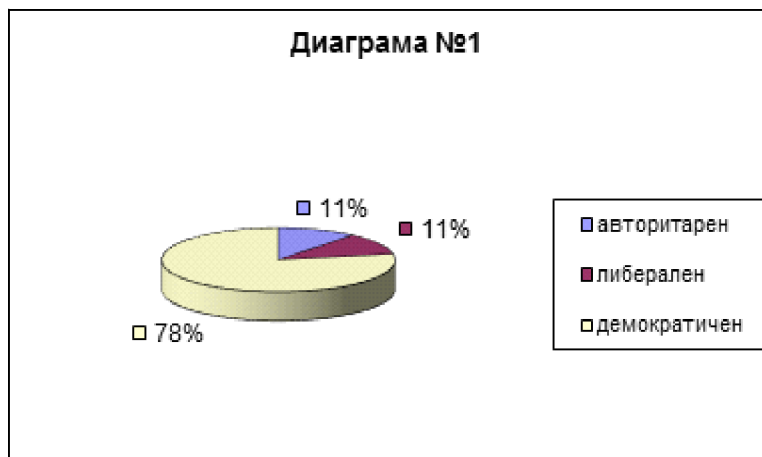
- Наблюдение и беседа - използвани като допълнителен метод с цел да се постигне по- голяма обективност на резултатите от цялостното изследване

Акцентира се върху общуването на учителите с учениците - успяват ли учителите да помогнат на учениците да се справят с емоционалните си проблеми.

Логически методи – анализ; синтез - за обработване на информацията и формулиране на изводи и обобщения.

След задълбочено проучване на литературата по проблема е направен съвременен теоретичен анализ на стиловете на общуване и тяхното влияние върху сътрудничеството между учители и ученици. Оттук е дефинирана отговорната задача, стояща пред всеки учител: да създаде свой стил на общуване с учениците, от който в значителна степен зависят и резултатите в професионалната му дейност.

Получените резултати от проведената анкета с учителите показват, че: 78% от тях използват демократичния стил на общуване; 11% прилагат авторитарен стил на общуване; 11% смятат, че са либерални в общуването си с учениците. (вж Диаграма 1)

Демократичният стил на общуване се основава на принципите на хуманизма и сътрудничеството. При активното сътрудничество учителите се отнасят с уважение и доверие към учениците. Поставят ги в ролята на равноправни партньори, като търсят път към всеки ученик, към неговия вътрешен свят; проявяват емпатия; уважават достойнството им и възможностите за свободен избор.

При либералния стил на общуване учениците не могат да осъзнаят социалната си роля. Свива се всяка дистанция между учител и ученик и няма активно сътрудничество.

Авторитарният стил на общуване, който използват 11% от учителите, води до отчужденост, дистанцираност и изолираност. Липса на сътрудничество.

Реализирането на демократичен стил на общуване и сътрудничество е жизнена необходимост – съвместима с процеса на обучение в началното училище.

Данните от изследването показват, че голяма част от учителите имат положително отношение към учениците. В работата им личи стремеж към изграждането на позитивно, хуманно отношение към подрастващите. Отличават се с висока и разностранна култура. Старанието в работата, откровеният бистър поглед, емпатията са може би най-доброто доказателство за това. Тези учители проучват психичните особености на учениците, интересуват се от причините, които понякога помрачават лицата им, вслушват се в отправените критики.

Много голям е делът на учителите с активно положително отношение към учениците. Те са настроени доброжелателно към тях и се държат така, че постоянно да ги стимулират в извършването на определени дейности и постъпки. Може да се каже, че почти всички учители поддържат инициативност у учениците, дават им възможност за изказване на собствено мнение и проява на естествено поведение.

Учителите, участници в групата за изследване, попълниха и тест за баланса между строгост и нежност.

Много строгият учител установява силна, почти авторитарна власт над учениците. Надмощието му се корени в прекомерно увеличената дистанция, в студенината, която излъчва, и в страха на учениците, който е последствие от нея.

Учител, наклоняващ везните в полза на нежността, няма власт над учениците. Нещо повече: загубвайки контрол над тях, самият той застава под тяхната власт поради неспособността си да ги ръководи.

Балансът между строгост и нежност е цел, която всеки учител трябва да се стреми да достигне.

Голям е процентът на изследваните учители, които са в „златната“ среда и не е нарушен балансът между строгост и нежност в отношенията с учениците.

Макар и малко на брой, има учители, чиито везни клонят към строгост.

В обобщение на осъществения анализ на данните може да се подчертае, че разработването на проблема за ролята и значението на стиловете на общуване и за степента на сътрудничество между учители и ученици има не само теоретична, но и важна практическа стойност. Чрез изследването и оценяването им биха могли да се генерират практически ценни резултати, които да послужат за усъвършенстване на комуникативната компетентност на учителите.

Резултатите от проведеното емпирично изследване потвърдиха съществуването на връзка между стила на общуването и степента на сътрудничество. При учителите, които прилагат демократичен стил на общуване, се наблюдава по-висока степен на сътрудничество между тях и учениците.

Анализът на резултатите от проведеното изследване позволиха да се направят редица изводи и обобщения:

1. Установи се, че съществува хуманен и демократичен стил на общуване между учители и ученици в СУ "Иван Вазов" - гр. Нова Загора.

2. Констатира се, че междуличностното общуване се основава на отношения на сътрудничество между учители и ученици.

Учениците ценят у учителите си комуникативните им умения, разбирането на проблемите, проявата на емпатия, доверие, справедливост, доброта, толерантност и чувство за хумор.

Дистанцията на учителите в необходимата мяра, която приближава максимално до тях и в същото време запазва авторитета им, дава положителни резултати в учебния процес.

3. От изследването се установи, че към всеки ученик учителите прилагат индивидуален подход в процеса на общуване. Дълбоко познават проблемите, които вълнуват децата. Проявяват емпатия, тактично ръководят и работят.

Въз основа на проведеното изследване за процеса на общуване и сътрудничество между началните учители и учениците в СУ "Иван Вазов" - гр. Нова Загора, могат да се направят следните препоръки:

В професионално - педагогическата подготовка на учителите да се включи целенасочено обучение за овладяване на умения за ефективно сътрудничество с учениците, като това е една от предпоставките за демократизиране стила на общуване между учители и ученици.

Учителите имат определяща роля за изграждането на комуникативни умения у учениците. Това изисква те непрекъснато да обогатяват познанията си по етика, психология и социология, за да могат да осъществяват хуманна комуникация между учители и ученици в педагогическия процес.

Да се предоставя на възможност на учителите за включване в краткосрочни курсове по психологическо консултиране и да им се оказва педагогическа подкрепа за преодоляване на препятствията, които срещат в работата си.

ЛИТЕРАТУРА

1. Александрова, Н. и др. Проблеми на педагогическата психология. Пловдив: Пловдивски университет, 1983
2. Амонашвили, Ш. Основи на педагогиката на сътрудничеството. Компас № 5-6, 1993
3. Андреев, М. Дидактическият профил на ученика. София: Народна просвета, 1972
4. Андреева, Г.М. Социална психология. Москва: Издателство Московского университета, 1980
5. Антонян, В. Г. Типология человеческого общения. Ленинград: Издательство АСТ, 1973.
6. Антъни, Р. И зкуството да бъдем суперубедителни. София, 1994
7. Аргайл, М., М. Хендерсън. Анатомия на човешките отношения. София: Наука и изкуство, 1989
8. Белова, М. Диагностични аспекти на възпитателната работа. София: Народна просвета, 1985
9. Белова, М. Личността с лице към себе си. В: Теоретични основи на възпитанието. София, Веда Словена –ЖГ, 1995
10. Бижков, Г. Методология и методи на педагогическите изследвания. София: Аскони, 1999
11. Бижков Г., Реформаторска педагогика. София: Просвета, 1994
12. Большая Советская Энциклопедия. Том 7. Москва, 1972
13. Велкова, Д. Педагогическите идеи на М. Монтесори. В: Педагогика, 1992, №9.
14. Вискът, Д. Езикът на чувствата. София: Наука и изкуство, 1993
15. Градев, Д., Г. Йолов. Общуването. София: Военно издателство, 1986
16. Димитрова, Г. Общуването като възпитателен феномен. В: Теоретични основи на възпитанието. София: Веда Словена –ЖГ, 1994
17. Димитрова, Г. Педагогическото общуване при възпитателния процес. София: Веда Словена ЖГ, 1996

18. Кан–Калик, В.А. Учителю о педагогическом общении. Москва: Издательство „Просвещение”, 1987
19. Карнеги, Д. Как да печелим приятели и да влияем на хората. София: Кибеа, 2010
20. Кацаров, Д. Образование, свободна личност и свободно общество. София: Отворено общество, 1993
21. Кирков, Д. Психология на възпитателните отношения. София, 1989
22. Коменский, Я. Д. Избранные педагогические произведения. Том 2. Москва: Издательство „Педагогика”, 1982
23. Леви, В. Изкуството да общуваме. София: Народна просвета, 1983
24. Леонтиев, А. А. Деятельность и общение. В: Вопр. Психологии, 1971, №1.
25. Лисина, М., Д. И. Капчеля. Общение со взрослым и психическая подготовка детей к школе. Москва: Наука, 1987
26. Лисина, М., И. Димитров. Общувание и самопознание. София: Наука и изкуство, 1993
27. Мелибруда, Б. Аз – ти – ние. София: Наука и изкуство, 1990
28. Момов, М. Етика и възпитателна практика. София: Наука и изкуство, 1978
29. Нешев, К. Морал и общувание. София, 1984
30. Обозов, Н. Н. Психология междуличностных отношений. Москва, 1999
31. Петев, Т. Масовото общувание и личността. София: СУ „Климент Охридски”, 1984
32. Петров П. Актуални проблеми на педагогическото общувание. В: Педагогика, 1991, №1
33. Петров П. Педагогическото общувание и хуманизирането на учебно-възпитателния процес. В: Педагогика, 1995, № 8
34. Рангелова, Е. Нравствената култура на ученика. София: Делфи, 1996
35. Рангелова, Е. Методика на възпитателната дейност в училище. София: ИК „Комливес- Любомир Минковски”, 2000
36. Савова Ж. Педагогическото общувание в обучението. София: Народна просвета, 1989
37. Стойкова, Ж. Деца в риск - адаптация, общувание, мултидисциплинарни решения. Стара Загора: Контраст, 2008.
38. Уолтън, Ф., Ж. Стойкова Ж. Съвременни адлериянски профили. Стара Загора: Контраст, 2008
39. Хараш, А. Междуличностный контакт как исходное понятие психологии устной пропаганды. В: Вопр. психологии, 1977, № 4.
40. Bee, H. The Developing Child. Allyn and Bacon, 2000
41. Erikson, E. H. Identity: Youth and Crisis. New York: Norton, 1968
42. Forgas Joseph, P. Interpersonal Bergamont press. Sydney-Oxford, 1986